

BAZINIS APRAŠAS

**SOCIALINIO POVEIKIO
OBLIGACIJOS**

2020 GRUODIS

Miglė Petrauskaitė
Simona Uvarovaitė

PASKIRTIS

Šio aprašo tikslas –

- Paaiškinti socialinio poveikio obligacijų (angl. *social impact bonds*) veikimo principą
- Detaliai išanalizuoti pagrindines modelio roles—rezultato pirkėją, paslaugų tiekėją, investuotoją, tarpininką, vertintoją—bei šioms rolėms būdingas naudas ir rizikas
- Remiantis pavyzdžiais, apžvelgti obligacijų modelio rolių ypatumus kitose šalyse
- Išgryninti pagrindinius techninius modelio struktūravimo klausimus Lietuvoje.

SĄVOKOS IR APIBRĖŽIMAI

NVO – nevyriausybinė organizacija.

SIBas – socialinio poveikio obligacijų modelis (angl. *social impact bond*). Taip pat SIB programa, SIB projektas.

Valdžios institucija – bet kuri viešojo sektoriaus institucija, perkanti rezultatą per SIB programą. Taip pat vadinama rezultato pirkėju.

Paslaugų tiekėjai – organizacijos, teikiančios socialines paslaugas SIB programoje.

TURINYS

05 Kas yra socialinio poveikio obligacijos?

12 Viešasis sektorius: rezultato pirkėjas

17 Privatus sektorius: investuotojai

25 Nevyriausybinis sektorius: paslaugų tiekėjai

30 Tarpininkas

36 Vertintojas

39 Apibendrinimas

40 Priedas: techniniai klausimai

KAS YRA SOCIALINIO POVEIKIO OBLIGACIJOS?

Socialinių paslaugų finansavimo įrankis

Apibrėžimas:

Socialinio poveikio obligacijos (angl. *Social impact bonds-SIBai*) – tai inovatyvus viešųjų paslaugų finansavimo įrankis. Viešajam sektoriui jis suteikia galimybę išbandyti naujus būdus spręsti opias socialines problemas naudojantis iš anksto socialinių investuotojų suteiktu kapitalu, kuris skiriamas pajėgių tas problemas spręsti organizacijų veiklai finansuoti (Davies, 2014).

Pagrindiniai veikėjai:

- Valdžios institucija – rezultato pirkėjas
 - Investuotojai – kapitalo teikėjai
 - Nevyriausybinės organizacijos (NVO) – paslaugų tiekėjai
 - Tarpininkas
 - Nepriklausomas vertintojas
- (žr. 1 pav., 7 psl.)

Principas:

Šis modelis yra pagrįstas mokėjimo už rezultatus principu (angl. *payment by results*), kuomet valdžios institucija moka ne už suteiktas paslaugas, bet už programos metu pasiektus rezultatus. SIB modelio metu sudaroma sutartis tarp valdžios institucijos ir investuotojų bei paslaugų tiekėjų, todėl tokiu būdu skatinamas tarpsektorinis bendradarbiavimas tarp valdžios institucijos, investuotojų, bei nevyriausybinių organizacijų, siekiant įtraukti privataus sektoriaus investicijas į konkrečios socialinės problemos sprendimą (žr. 2 pav., 9 psl.).

Tikslai:

- Pritraukti privataus sektoriaus investicijų ankstyvoms socialinėms intervencijoms finansuoti, tokiu būdu užtikrinant pakankamą ir ilgalaikį finansavimo šaltinį visuomenei aktualias paslaugas teikiančioms organizacijoms;
- Didinti socialinių problemų sprendimo efektyvumą;
- Didinti tarpsektorinį bendradarbiavimą kuriant socialinį poveikį;
- Perskirstyti investicijų į socialines programas riziką ir naudą, kad būtų sukurtas ilgalaikis, tvarus socialinis poveikis (Gustafsson-Wright, 2015).

PAGRINDINIAI VEIKĖJAI

01

VALDŽIOS INSTITUCIJA

Perka rezultata: gražina investuotojams sumą su palūkanomis, jei pasiekiami sutarti programos rezultatai ir socialinis poveikis

02

INVESTUOTOJAI

Teikia išankstinį kapitalą SIB programai finansuoti

03

NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS

Sprendžia socialinę problemą teikdama paslaugas sutartai tikslinei grupei

04

TARPININKAS

Administruoja SIBų programą ir koordinuoja visų šalių veiklą pagal sudarytas sutartis

05

NEPRIKLAUSOMAS VERTINTOJAS

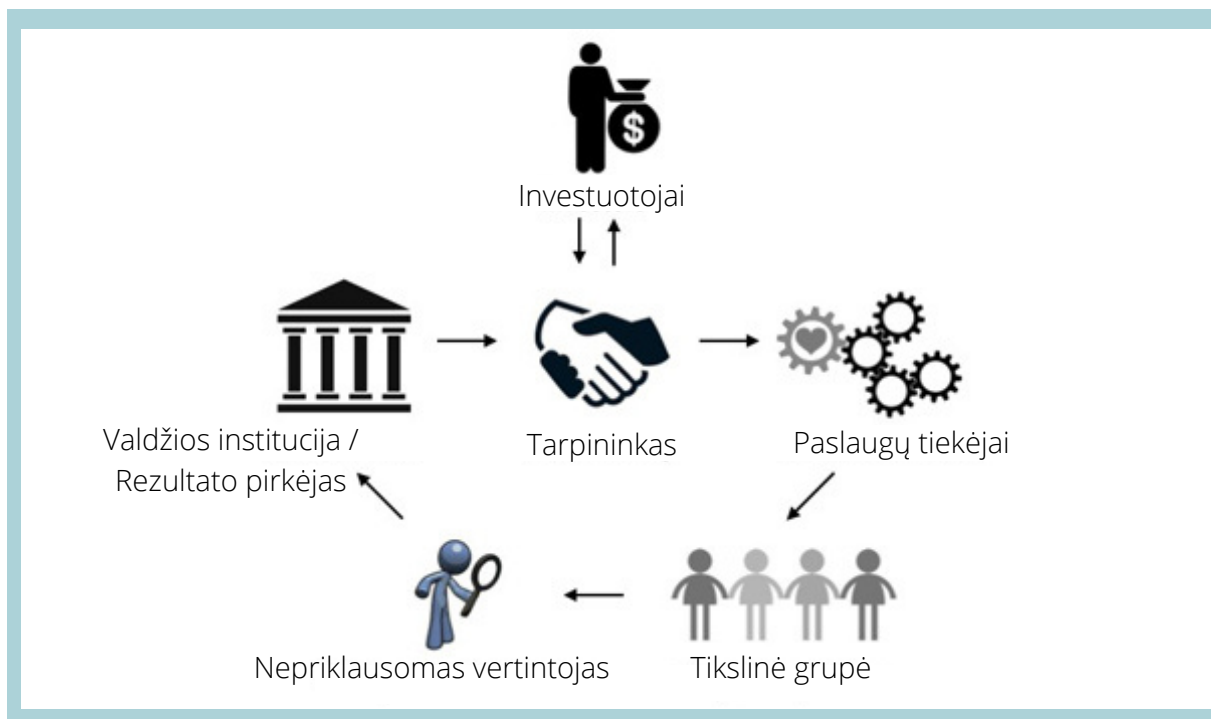
Atlieka programos monitoringą ir įvertina, ar programos metu buvo pasiekti sutarti rezultatai

Socialinio poveikio obligacijų įgyvendinimui būtini keturi pagrindiniai kriterijai:

(Gustafsson-Wright, 2015)

- **Prasmingi ir išmatuojami rezultatai.** Tai reiškia, kad iš anksto nusibrėžtus rezultatus galima išmatuoti konkrečiame kontekste, sprendžiant kiekybiškai pamatuojamą socialinę problemą bei atsižvelgiant į esamus išteklių apribojimus.
- **Pagrįstas laikotarpis rezultatams pasiekti.** Laiko perspektyva rezultatams pasiekti yra pagrįsta, jei iš ankstesnių vertinimų esama svarių įrodymų, kad nurodyti rezultatai bus pasiekti per šį laikotarpį, arba paslaugų tiekėjai gali pagrįstai įrodyti, kad turi gebėjimų rezultatams pasiekti per nustatytą laikotarpį. Čia taip pat svarbu atsižvelgti į investuotojo poziciją, bei jo norus atlikti bei gauti mokėjimus per tam tikrą laiko tarpą.
- **Sėkmingų rezultatų įrodymai.** Sėkmingų rezultatų įrodymai turėtų būti gaunami vertinant tas socialines paslaugas, kurios atspindi SIB metu teikiamas paslaugas. Šie vertinimai būna tiksliausi, jei jie gaunami iš konteksto, panašaus į tą, kuriame planuojamas SIB modelis, nors tai nėra būtina. Tai, kiek įrodymai turi būti griežti, labai priklauso nuo investuotojų noro rizikuoti ir rezultato pirkėjų poreikių.
- **Tinkamos teisinės ir politinės sąlygos.** Tai sąlygos, kurios sudaro palankią aplinką socialinių paslaugų teikimui per SIB modelį suinteresuotoms šalims, įskaitant tiek vietas, tiek valstybinio masto valdžios institucijas, bei investuotojus. Tinkamos teisinės sąlygos leidžia valdžios institucijoms, kaip rezultatų pirkėjoms, mokėti už pasiektus rezultatus bei už juos sumokėti pasibaigus tiems biudžetiniams metams, kuriais sudaroma sutartis. Tai yra svarbus aspektas, kadangi valstybės biudžetas planuojamas metams. Taip pat reikalingos teisinės sąlygos, kurios suteiktų galimybę valstybei perduoti lėšas tarpininkui ir suteikti jam įgaliojimus priimti tam tikrus sprendimus, pavyzdžiui, pasirinkti paslaugų teikėją. Teisinės sąlygos taip pat svarbios investuotojams, kurių investicijos turi būti apsaugotos sutartimis bei skatintų ateityje investuoti į SIB modelį.

2 pav.—modelio veikimo principas

2 pav.—SIBų programoje, **nevyriausybine organizacija** teikia inovatyvias socialines paslaugas tam tikrai valstybės nustatyta socialinei problemai spręsti, **privatūs investuotojai** iš anksto suteikia kapitalą tam sprendimui įgyvendinti, o **valdžios institucija** įsipareigoja gražinti investiciją ir sutartus procentus investuotojams, jei per sutartą laikotarpį yra pasiekti iš anksto sutarti socialiniai rodikliai.

SIBas pradedamas tuomet, kai **valstybės institucija** nustato konkrečią socialinę problemą, kurią nori spręsti efektyviau. Tarptautinėje praktikoje SIB būdu yra finansuojamos įvairios paslaugos socialinėms problemoms spręsti. Pavyzdžiui, didėjantis tam tikrų socialiai pažeidžiamų grupių nedarbas, didėjantis benamių skaičius tam tikrose šalies vietovėse, kylantis pakartotinis nusikalstamumas, prasti buvusių globos namų auklėtinių švietimo rodikliai ir pan. (EBPO, 2016a).

Neretai yra parenkama organizacija, kuri atlieka **tarpininko** rolę ir administruoja SIBo programą bei koordinuoja visų programoje dalyvaujančių šalių bendradarbiavimą. Svarbiausia tarpininko užduotis yra iš įvairių socialiai atsakingų investuotojų pritraukti kapitalą SIB programai finansuoti, tad neretai tarpininko rolę prisiima socialinių investicijų fondai ir į socialinės ekonomikos vystymą orientuotos organizacijos, turinčios prieigą prie plataus socialinių investuotojų tinklo. Tarpininkas taip pat parenka patikimus, pajėgius **socialinių paslaugų tiekėjus** (nevyriausybines ar ne pelno siekiančias organizacijas), kurios, gavusios išankstinį kapitalą savo veiklai finansuoti, sutartą programos laikotarpį teikia socialines paslaugas nustatyta problemai spręsti (Social Finance, 2012).

Praėjus iš anksto sutartam paslaugos tiekimo laikotarpiui, paslaugų tiekėjų darbas yra apžvelgiamas **nepriklausomo vertintojo**, kuris nustato

paslaugų veiksmingumą ir poveikį tikslinei grupei. Jei SIBų programa pasiekia iš anksto sutartyje numatytų rezultatų (pvz. 10% sumažėja tikslinės grupės nedarbas), investuotojams rezultata už perkanti institucija **sugrąžina investiciją bei sutartas palūkanas**. Priešingu atveju, investuotojams pinigai nėra grąžinami (nebent sutartyje yra numatytos kitos sąlygos). Į SIBų sutartis, ypač pilotinėse programose, dažnai yra įtraukiamos tam tikros **garantijos**, mažinančios riziką investuotojams (Social Finance, 2016).

Visi SIBai pasižymi dviem svarbiais aspektais. Tai – **atskaitomybė** ir **išankstinis finansavimas**. SIBuose investuotojai prisiima finansinę riziką už programos sėkmę, todėl bendradarbiaujama su patikimomis, savo srityse pajėgiomis NVO, gebančiomis paslaugas teikti efektyviai, bei tikslingai siekti užsibrėžtų tikslų. Kadangi tiek tarpininkui, tiek paslaugų tiekėjams reikalingas investuotojų kapitalas, jie yra suinteresuoti siekti programos sutartyje numatytų rezultatų ir socialinio poveikio. Parūpindamos išankstinį finansavimą paslaugų tiekėjams, SIBų programos padeda organizacijoms **įveikti trumpalaikio, projektinio finansavimo problemas**, kurios dažnai tampa kertine socialinio sektoriaus tobulėjimą ribojančia priežastimi (EBPO, 2016a).

Pagrindiniai SIB struktūravimo aspektai (Davies, 2014):

- Nustatoma socialinė problema;
- Pasirenkama socialinės intervencijos strategija problemai spręsti;
- Sudaromas biudžetas, nustatomi veiklos rodikliai bei rezultatų vertinimo metodas, pagal kurį bus atliekami mokėjimai;
- Sudaromas sutartimis grįstas finansavimo mechanizmas;

Tokiu būdu sukūrus obligaciją, ieškomi **investuotojai**. Paprastai tai būna tie, kuriems svarbu ne tik finansinė grąža, tačiau ir socialinis poveikis, pvz. filantropai, įvairūs fondai, socialiai orientuoti verslai, kurie yra pasiruošę priimti mažesnę finansinę grąžą ar didesnę riziką vardan teigiamo socialinio poveikio.

**SOCIALINIO POVEIKIO OBLIGACIJOS SKATINA
TIKSLINGAS INVESTICIJAS Į VISUOMENĖS GERBŪVĮ.
SUTARTYS SUDAROMOS TAIP, KAD DALYVAUJANČIOMS
ŠALIMS – VIEŠAJAM SEKTORIUI,
PASLAUGŲ TIEKĖJAMS IR
INVESTUOTOJAMS – BŪTŲ
ATNEŠAMA NAUDA.**

SITRA

Socialinių investicijų fondas (2019)

VIEŠASIS SEKTORIUS: REZULTATO PIRKĒJAS

ROLĖ

Rezultato pirkėjas nustato socialinę problemą, kuriai trūksta efektyvių socialinių paslaugų, sprendimų, bei sprendžia, kur norėtusi matyti geresnius socialinius rodiklius. Tada yra parenkama organizacija, kuri atliks tarpininko vaidmenį ir koordinuos programą. Kartu su tarpininku yra nustatomi programos trukmė, biudžetas, tikslai, jų matavimo ir vertinimo metrika. Pasirinkus tarpininką, valdžios institucijos vaidmuo tampa pasyvesnis—ji dalyvauja sudarant sutartis tarp skirtingų šalių bei yra informuojama apie programos pažangą. Atsižvelgdama į vertintojo išvadas programos laikotarpio pabaigoje, valstybė grąžina investiciją investuotojui, jei iš anksto nustatyti rezultatai pasiekiami (Princeton, 2014).

ATSAKOMYBĖS

- Identifikuoti spręstiną socialinę problemą
- Sudaryti sutartį su organizacija, atliksiančia tarpininko rolę
- Kartu su tarpininku sustruktūruoti SIB programą, patvirtinant jos tikslus, siektinus rezultatus, trukmę, apimtį, biudžetą, sėkmės rodiklius, rezultatų matavimo metodus
- Paskirti nepriklausomą vertintoją
- Sumokėti investuotojams už pasiektus rezultatus. Grąžinama pagrindinė suma (pradinis kapitalas) ir sutartyje nustatytos palūkanos

NAUDOS

Valdžios institucijos inicijuoja SIB programas nes mato šiuos modelio pranašumus:

Sumažinama finansinė rizika: Svarbus SIB privalumas valstybės atžvilgiu yra tas, kad valstybė privalo sumokėti už paslaugas tik tuo atveju, jei programa iš tikrųjų pasiekia nustatytų rezultatų. SIBų būdu valstybė gali išbandyti naujas socialines paslaugas ir sprendimus opioms problemoms spręsti su kur kas mažesne finansine rizika. Jei SIB programos metu išbandomos socialinės paslaugos neatneša norimų rezultatų ir yra neefektyvios, viešajam sektoriui tai nekainuoja, nes riziką prisiima investuotojai. Tačiau jei programa yra sėkminga, valstybė gali naudotis galimybe tas paslaugas plėsti ir vystyti didesniu mastu (Princeton, 2014; Social Finance, 2012).

Didinamas socialinių paslaugų efektyvumas: SIBų programos yra orientuotos į išmatuojamą rezultatą ir sukuriama socialinį poveikį, o ne suteiktų paslaugų kiekį. Kadangi programos sėkmė matuojama pagal iš anksto nustatytus sėkmės rodiklius, paslaugų tiekėjai skatinami ne suteikti tam tikrą kiekį paslaugų ir tokiu būdu „užsidėti varnelę“, bet orientotis į rezultatus ir ieškoti inovatyvių, veiksmingų būdų jiems pasiekti. Tokiu būdu neišvengiamai keliama teikiamų socialinių paslaugų kokybė ir jų efektyvumas. Neretai tarpininkas į programą įtraukia ne vieną, o įvairius paslaugų tiekėjus, kurių visuma lemia visapusišką požiūrį į konkrečią socialinę problemą. Taip maksimaliai didinamas tiekiamos socialinės programos poveikis tikslinėms grupėms (Princeton, 2014).

Stiprinamas bendradarbiavimas tarp sektorių: SIBų dėka, socialiniai iššūkiai visuomenėje yra sprendžiami remiantis tarpsektoriniu bendradarbiavimu. Privačiam sektoriui yra sukuriama erdvė socialiai atsakingam investavimui su galimybe investiciją atgauti. Tuo tarpu nevyriausybinės organizacijos gauna galimybę stiprinti savo pajėgumą teikiant viešąsias paslaugas ir tampant patikimu partneriu valstybei (EBPO, 2016b).

Atsipirkamumas: Sėkmingų SIB programų dėka yra taupomos ir tikslingai panaudojamos valstybės lėšos, nes sutartyje apibrėžti konkretūs siektini rezultatai tiesiogiai siejasi su socialinio sektoriaus išlaidų mažinimu, išbandant SIB metu tiekiamas paslaugas (EK, 2014).

IŠŠŪKIAI

Valdžios institucijoms būdingi šie iššūkiai:

Dideli administraciniai kaštai: Ankstyvojoje literatūroje apie SIB modelį yra teigiama, jog viešojo sektoriaus perėjimas prie SIB modelio galimai nesumažina biurokratijos bei su tuo susijusių išlaidų. Administracinių pokyčių, reikalingų visapusiškam perėjimui prie SIB, išlaidos gali būti didelės. Tuo tarpu viešajam sektoriui neretai reikia naujų įgūdžių rinkos apibrėžimo, programų vertinimo, partnerysčių kūrimo bei naujų informacinių technologijų srityse (Joy ir Shields, 2013).

Socialinių rezultatų vertinimas: Tai, kad SIB modelis pagrįstas nuosekliu, tiksliu rezultatų sekimu ir vertinimu, gali kelti tam tikrų iššūkių, jei iki šiol nebuvo naudotasi poveikio vertinimo mechanizmais ir paslaugos nebuvo grįstos finansiniu atsiperkamumu. Viešajam sektoriui gali trūkti žinių ir gebėjimų tą atlikti efektyviai (Shmitz ir Green, 2018).

Socialinio poveikio matavimas: Nustatyti priežastinį ryšį tarp socialinės intervencijos ir poveikio yra taip pat gan sudėtinga, todėl pilotiniams projektams turėtų būti atsakingai parinkta paslaugas gaunanti tikslinė grupė ir būtina įtraukta identiška kontrolinė grupė, taip pašalinant kintamuosius veiksnius. Net jei yra pasiekiamas teigiamas socialinis poveikis, dažnai sunku įvardinti, ar tai yra grynai SIB programos rezultatas, nes socialinį poveikį lemiančius veiksnius „izoliuoti“ yra sudėtinga (Social Finance, 2011)

Iškreiptos paskatos: Orientavimasis į rezultatus gali paskatinti investuotojus ir paslaugas teikiančias organizacijas sutelkti dėmesį į tuos paslaugų tipus ir grupes, kurios gali būti sėkmingiausios, neįtraukiant labiausiai pažeidžiamų grupių į programą. Griežta rezultatų sistema taip pat gali atbaidyti nevyriausybinių sektoriaus organizacijas. Taigi rezultatų sistemos turėtų būti kuriamos bendradarbiaujant su visomis suinteresuotomis šalimis bei paslaugų gavėjais (Joy ir Shields, 2013).

PETERBOROUGH SIB

Pakartotinio nusikalstamumo problema, Jungtinė Karalystė

(Rand, 2016)

Pirmoji, pilotinė SIB programa buvo paleista Jungtinėje Karalystėje, kurią Teisingumo ministerija inicijavo kartu su poveikio investicijų srityje dirbančia organizacija „Social Finance“. Šios programos tikslas buvo **7.5% sumažinti pakartotinį nusikalstamumą** per penkerių metų laikotarpį tarp kalinių, atliekančių iki 12 mėnesių trukmės bausmes Peterborough kalėjime. „Social Finance“ pritraukė 5 milijonus svarų iš 17 investuotojų. Šiomis lėšomis buvo **finansuojama kelių nevyriausybinių organizacijų bendra veikla teikiant socialines paslaugas tikslinei grupei**—3,000 paleistų kalinių. Jų vykdomos programos padėjo dalyviams rasti nuolatinę gyvenamąją vietą ir darbą, teikė narkotikų ir alkoholio vengimo terapiją, psichologines konsultacijas ir tėvystės įgūdžių ugdymo paslaugas. Programoje dalyvaujančios šalys—Teisingumo ministerija, paslaugas teikiančios organizacijos bei investuotojai—sutarė, kad jei bus pasiekti sutartyje užsibrėžti tikslai, **ministerija grąžins pradinės investicijos sumą su 13% metinių palūkanų**.

Šia prasme, „Peterborough One Service SIB“ buvo struktūruotas kaip **mokėjimo už rezultatus** (angl. *payment by results*) **kontraktas**. 2014 m. vasarą buvo paskelbti pirmojo programos etapo rezultatai—naujoji intervencija **sumažino** asmenų, atlikusių trumpalaikio įkalinimo bausmę, **pakartotinį nusikalstamumą net 8.6%**.

JK Vyriausybė oficialiai pripažino SIB programos metu išbandyto sprendimo veiksmingumą ir naudą. Pasiektų rezultatų pagrindu, buvo **reformuotos egzistuojančios bet iki tol neveiksmingos valstybės programos skirtos mažinti pakartotiniam nusikalstamumui**.

PRIVATUS SEKTORIUS: INVESTUOTOJAS

ROLĖ

Pagrindinė investuotojų rolė SIB modelyje—**suteikti pradinį kapitalą numatytai socialinei intervencijai finansuoti**. Kapitalą investuotojai gali teikti visą iš anksto arba dalimis per visą programos laikotarpį. Investuotojai taip pat gali steigti specialiosios paskirties įmonę (angl. *special purpose vehicle*) arba ribotos atsakomybės bendrovę, kuri prisiimtų tarpininko rolę ir valdytų kapitalą bei sektų programos eigą, priimtų valdžios institucijos mokėjimus už pasiektus rezultatus (Pena, 2014).

Investuotojais dažniausiai būna socialinio poveikio fondai ar įmonės, privatūs asmenys, korporacijos ir komerciniai bankai, savivaldybių įsteigtos finansinės institucijos, viešojo sektoriaus subjektai, ne pelno siekiančios organizacijos (įskaitant pačius paslaugų tiekėjus) (Gustafsson-Wright, Gardiner ir Putcha, 2015).

Sudarant SIB sutartį, iš anksto sutariama dėl **palūkanų**, kurias išmoka rezultato pirkėjas, jei užsibrėžti rezultatai yra pasiekiami. Vidutinė SIB **finansinė grąža—apie 10 proc.** Tačiau SIB struktūra paprastai leidžia investuotojams gauti didesnes palūkanas ar išmokas, jei projektas yra ypač sėkmingas. Didžiausias investicijos grąžos lygis iki 2016 m. buvo pirmojo Peterborough SIBo—13 proc., bei 12,5 proc. Niujorke vykdyto SIBo (UNDP, 2016).

Socialiniai investuotojai siekia savo investicijas derinti su vertybėmis ir taip vystyti tokią ekonomiką, kuri atlygintų organizacijoms kuriančioms ilgalaikį socialinį poveikį visuomenėje. Tokie investuotojai siekia socialinės ir finansinės grąžos pusiausvyros ir, lyginant su komerciniais investuotojais, yra kur kas labiau linkę priimti didesnę finansinę riziką vardan atnešamos socialinės naudos. Į SIB programas dažnai investuoja ir socialines investicijas skatinantys fondai. Tiesa, jų tipai labai skiriasi – vienus motyvuoja galimybė investuoti į konkrečios, jiems aktualios socialinės problemos sprendimą, kitus traukia galimybė kurti ne tik socialinį poveikį, bet ir gauti finansinę grąžą. Dar kiti vertina galimybę diversifikuoti savo investicijų *portfolio*, reinvestuoti, ar tiesiog prisidėti prie socialinės ekonomikos šalyje vystymo, pilnai priimant ir suprantant galimybę investiciją prarasti (Care et al., 2019).

Apibendrinant, investuotojai renkasi investuoti į SIB modelį dėl panašių priežasčių, kurios pritraukia juos į bet kokias poveikio investicijas: galimybių **sukurti teigiamų socialinių pokyčių bei susigrąžinti dalį ar visą investiciją su palūkanomis ir ją reinvestuoti į kitus projektus.**

ATSAKOMYBĖS

- Suteikti išankstinį kapitalą SIB programai finansuoti
- Sudaryti sutartį su organizacija, atliksiančia tarpininko rolę
- Esant reikiamybei, įsteigti specialiosios paskirties įmonę, atliksiančią tarpininko rolę ir valdysiančią kapitalo srautą

NAUDOS

Dažniausiai investuotojai atsižvelgia į šiuos veiksnius:

Socialinė ir finansinė grąža: Daugelį investuotojų į SIB programas skatina įsitraukti jų atnešama finansinė ir socialinė grąža. Šis modelis gali būti itin patrauklus privataus sektoriaus įmonėms, korporacijoms ir organizacijoms, kurios reguliariai aukoja įvairioms socialinėms iniciatyvoms, ypač vis didėjant spaudimui būti socialiai atsakingiems. SIB modelis sudaro galimybę tokiu būdu į socialines iniciatyvas kreipiamus pinigus ne aukoti, o investuoti su galimybe tą investiciją atgauti su vidutiniškai 10% grąža (Gustaffson-Wright, 2015).

Skaidri investicija: SIB modelis investuotojams atstoja skaidrų paramos teikimo būdą socialinio poveikio kūrimui. Programos metu, pagal sutartą vertinimo metriką yra reguliariai ir nuosekliai vertinama paslaugų tiekėjų veikla pagal sutartyje aiškiai numatytus tarpinius bei ilgalaikius rezultatus. Vertinimus atlieka nešališka organizacija (Goodall, 2014).

RIZIKOS

Investuotojams būdingos šios rizikos:

Didžiausia rizika, su kuria susiduria investuotojai teikiantys išankstinį kapitalą SIBe yra **finansinė**. Pagal SIB veikimo principą, programai nepasiekus užsibrėžtų rezultatų, investuotojai praranda savo kapitalą bei sutartas palūkanas (Care et al., 2019).

Taip pat kyla **interesų ir paskatų nesuderinimo rizika** (angl. *principal-agent problem*), nes modelyje dirba kelios suinteresuotos šalys. Programos veiklai ir rezultatams investuotojai įtakos negali daryti, tad jų galimybė susigrąžinti investiciją visiškai priklauso nuo socialinių partnerių–paslaugų tiekėjų–darbo. Paslaugų tiekėjai visą kapitalą gauna iš anksto ir, atrodo, neprivalo būti suinteresuoti pasiekti tokius rezultatus, kad investuotojai ne tik neprarastų investicijos, bet ir gautų sutartas metines palūkanas. Programos nesėkmę taip pat gali lemti didelė darbuotojų kaita arba **nepakankamos paslaugų tiekėjų kompetencijos** organizuojant veiklą (Schmitz ir Green, 2018).

RIZIKŲ VALDYMAS

Tai, kad pagal pradinį SIB modelį yra numatyta, kad programai nepasisėkus investuotojai praranda savo investiciją, gali tapti kertiniu ribojančiu veiksmu siekiant pritraukti privačias lėšas į tokio pobūdžio intervencijas. Suvaldyti šiai rizikai, SIBų praktikoje visame pasaulyje yra pasitelkiami tam tikri finansų inžinerijos aspektai, kuomet sutartyse yra numatomos **sąlygos ir garantijos, mažinančios finansinę riziką** (Princeton, 2014).

Investicijų laidavimas: „Rikers Island“ SIB programoje, 75 procentus Goldman Sachs investicijos laidavo Bloomberg filantropinis fondas. Kai SIB programa nepasiekė užsibrėžtų tikslų ir nepriklausomas vertinimas parodė, kad socialinė intervencija, kuri rėmėsi kognityvine elgesio terapija, neprisidėjo prie pakartotinio nusikalstamumo mažinimo, garantinis fondas išmokėjo Goldman Sachs 6 milijonus JAV dolerių (PND, 2015).

Dalinis finansavimas: Neretai SIB sutartyse yra suderinamas dalinis investicijos grąžinimas: net kai programos metu nėra 100% pasiekti sutarti rezultatai, investuotojams yra išmokama dalis jų pradinės investicijos. Šiuo aspektu, investuotojai rizikuoja prarasti palūkanas bei tam tikrą dalį pradinės investicijos (CGDEV, 2020).

Pakopinis finansavimas: SIB programa Australijoje sandorio struktūrizavimui naudojo pakopinį finansavimą, kur pirmoji 2,5 mln. AUD pakopa nebuvo finansiškai apsaugota, bet mokėjo didesnę grąžos normą, iki 30 proc. Antroji 7,5 milijono AUD pakopa pasižymėjo tam tikromis garantijomis, tačiau mokėjo mažesnę grąžos normą. Kiti SIB programų pavyzdžiai rodo, jog neretai investuotojams suma grąžinama kas kažkiek laiko, o ne tik programos pabaigoje. Pavyzdžiui, penkerius metus trunkančioje programoje, kasmet yra sugrąžinama po 20% investicinės sumos, jei nepriklausomos organizacijos vertinimu programos rezultatai atitinka sutartyje numatytus tikslus (EBPO, 2016b).

Kitų SIB šalių investavimas: Jei investuotojai sutinka rizikuoti savo kapitalu, jie nori būti tikri, jog visų bendradarbiaujančių šalių vizija ir paskatos yra suderintos. Šiuo aspektu, į SIBus neretai investuoja ir programos tarpininkas bei paslaugų tiekėjas, tokiu būdu pasidalinant tiek finansinę riziką, tiek finansinę grąžą su pagrindiniais investuotojais. Dar kitais atvejais, investuotojai gali patys siūlyti socialinius partnerius, su kuriais norėtų bendradarbiauti (PND, 2015).

TYHY-SIB

Gerovės darbe didinimas

Suomija

(Sitra,2019)

Šio SIB tikslas – didinti gerovę darbe ir skatinti darbingumą

Veiklos rodikliai –

- Nedarbingumo diena (175 € per dieną)
- Organizacijai būdingas nedarbingumo atostogų dienų skaičiaus sumažėjimas, lyginant su pradine situacija

Tikslinė grupė – Keturių viešojo sektoriaus institucijų darbuotojai, iš viso apie 1600 asmenų. Kiekvienoje institucijoje programa buvo vykdoma trejus metus.

Trukmė – 2015-2020 m.

Rezultato pirkėjas – Viešojo sektoriaus organizacijos kaip darbdaviai: Pietvakarių Suomijos vietos registro skyrius, Aleksijos savivaldybės įmonė iš Nurmijärvi, Savo švietimo konsorciumas ir Ylä-Savon SOTE jungtinė savivaldybės administracija

Tarpininkas – „Sitra“ (dirbo su viešuoju sektoriumi nustatant socialinę problemą, siektinus rezultatus) ir „Epiqus“ (socialinių investicinių fondų valdymo organizacija)

Paslaugų tiekėjai – „Aino Health Management“, „Headsted“ ir „Tietotaito Group“

Investuotojai – Suomijos inovacijų fondas „Sitra“, „We“ fondas, Henri Kulvik

Investicijų dydis – €0.6 milijono

TYHY-SIB

Gerovės darbe didinimas Suomija

Šios SIB modeliu finansuojamos programos metu, **investuotojai finansavo paslaugas**, kurios didino darbuotojų gerovę, ir **prisiėmė riziką, susijusią su šių paslaugų veiksmingumu**. Projekto pradžioje buvo pateikti tikslūs, išmatuojami tikslai, atspindintys kiekybinius gerovės padidėjimo rodiklius. Viešasis sektorius mokėjo tik už nustatytus tikslus atitinkančius rezultatus.

Vienas projekto tikslų – sumažinti nedarbingumo dienas 2,1 dienos vienai organizacijai – nebuvo pasiektas, kaip tikėtasi. Jei būtų 2,1 dienomis per metus sumažėjęs nedarbingumo dienų skaičius, lyginant su nedarbingumo dienų skaičiumi 12 mėnesių iki projekto, investuotojai būtų ne tik atgavę investiciją, bet ir gavę pelno. Nepaisant to, investuotojai buvo pasirengę tokiam rezultatui, ir projektą Suomijos vyriausybė vertina kaip pavykusį socialinių investicijų eksperimentą.

Kadangi tai buvo pirmasis Šiaurės šalyse atliekamas SIBas, buvo priimtas sprendimas naudoti vieną konkretų rodiklį, kurį būtų galima nesunkiai sieti su pinigine nauda: nedarbingumo (dėl ligos) dienų skaičius. Jis buvo nustatytas kaip rezultatų rodiklis ir investicijos grąžinimo pagrindas. Nepaisant to, buvo pripažinta, kad vien nedarbingumo dienų skaičiaus pokytis nėra pakankamas gerovei darbe įvertinti. Daugelis kitų nuo projekto nepriklausančių veiksnių taip pat galėjo turėti įtakos tokių dienų skaičiaus sumažėjimui.

Pasirinkus investuoti į socialinį poveikį kuriančią SIB programą, investuotojams yra itin svarbu programos pradžioje su tarpininku ar valdžios institucija sutarti, kaip tas poveikis bus matuojamas. Kiekybiniais rodikliais išmatuojamos socialinės problemos parinkimas yra vienas didžiausių iššūkių SIB programose ir viena iš kertinių sėkmės prielaidų. Itin svarbu nustatyti tikslus projekto sėkmės rodiklius bei siektinus rezultatus, pagal kuriuos bus atliktas vertinimas ir mokėjimai.

NEVYRIAUSYBINIS SEKTORIUS: PASLAUGŲ TIEKĖJAS

ROLĖ IR ATSAKOMYBĖS

Pagrindinė paslaugų tiekėjų rolė SIB modelyje—**teikti socialines paslaugas iš anksto nustatytai tikslinei grupei** bei **siekti sutartyje numatytų rezultatų**. Tačiau jų rolė vien tuo neapsiriboja. Užsienio pavyzdžiai rodo, kad sėkmingai socialines paslaugas teikiančios organizacijos neretai ir pačios investuoja į SIB programą, tokiu būdu susigrąžindamos investiciją ir palūkanas, jei programa būna sėkminga. Tokiu būdu paslaugų tiekėjai taip pat prisiima tam tikrą riziką dėl projekto sėkmės ir yra labiau suinteresuoti pasiekti visų programos tikslų. Rizikos prisiėmimas tokiu būdu taip pat didina tikimybę pritraukti investuotojų.

Paslaugų tiekėjo rolę SIB modelyje gali prisiimti ne pelno siekiančios ar nevyriausybinės organizacijos, viešojo sektoriaus paslaugų tiekėjai, kooperatyvai, socialiniai verslai bei, retais atvejais, pelno siekiantys verslai (Gustafsson-Wright, Gardiner ir Putcha, 2015).

Paslaugų tiekėjai SIB modelyje dažniausiai organizuoja savo veiklą vienu iš dviejų būdų:

- **Bendradarbiaudami su kitais socialinių paslaugų tiekėjais** ir teikdami dalį numatytų socialinės intervencijos paslaugų. Šiuo būdu visi atrinkti paslaugų tiekėjai veikia kaip koalicija—nėra nustatomas pagrindinis paslaugų tiekėjas ir visi tiekėjai yra atskaitingi už veiklos standartus, nurodomus SIB sutartyje.
- **Teikdami visas socialinėje intervencijoje numatytas paslaugas patys**. Šiuo atveju, už sutartyje nurodytų paslaugų tiekėjo veiklos standartų laikymąsi yra atsakinga tik viena organizacija (So ir Jagelewski, 2013).

NAUDOS

SIB modelis socialinių paslaugų tiekėjams teikia nemažai privalumų (So ir Jagelewski, 2013):

Ilgalaikis finansavimas: Skirtingai nuo kitų finansavimo modelių, SIB teikia stabilų socialinių pajamų srautą paslaugų tiekėjams. Išankstinis apyvartinis kapitalas teikiamas visos SIB programos metu. Tai leidžia socialinių paslaugų tiekėjams tikslingai planuoti savo biudžetą ir išteklius bei teikti paslaugas nustatytą laiko tarpą, siekiant konkrečių, sutartyje nustatytų rezultatų. Finansavimas taip pat nėra pagrįstas vyriausybės biudžeto ciklais—dauguma SIB modelių programų trunka nuo trejų iki septynerių metų.

Lankstumas ir inovatyvumas. SIB sėkmę lemia ne tam tikrų programų ar veiklų vykdymas, o pasiektas socialinis poveikis. SIB skatina paslaugų tiekėjus reaguoti į tikslinės grupės poreikius norint pasiekti rezultatus. Modelis sukuria laisvės ir lankstumo ir skatina į sprendimus orientotą mąstymą.

Bendradarbiavimo kultūra. SIB orientuojasi ne į atskirų paslaugų poveikį, o į bendrą visų programos organizacijų paslaugų poveikį. Taip skatinamas bendradarbiavimas tarp skirtingų paslaugų tiekėjų siekiant užtikrinti programos sėkmę bei jos naudą tikslinei grupei. Kuriama bendradarbiavimo kultūra tarp paslaugų tiekėjų, turinčių bendrus tikslus, bei skatinamas naujų paslaugų tiekimas.

Plėtos kapitalas. SIB suteikia prieigą prie plėtos kapitalo paslaugų tiekėjams, kad šie galėtų išplėsti veiklą ir didinti organizacijų pajėgumą. SIB modeliu teikiamas plėtos kapitalas gali būti ypač vertingas mažesniems, bet sėkmingai veikiantiems paslaugų tiekėjams, kurie neturi prieigos gauti tokio kapitalo.

Galimybė įrodyti savo vertę. SIB modelis suteikia galimybę paslaugų tiekėjams įrodyti savo, kaip vertingo partnerio vyriausybei ir investuotojams, vertę. Jei rezultatai pasiekiami ir valstybės lėšos sutaupomos, socialinių paslaugų tiekėjai turi tvirtą pagrindą pretenduoti į tolimesnį finansavimą iš vyriausybės biudžeto.

RIZIKOS

Paslaugų tiekėjams būdingos šios rizikos:

Reputacinė rizika. Jei SIB programa nepasiekia reikiamų socialinių rezultatų, ši nesėkmė gali neigiamai paveikti būsimo finansavimo galimybes. Ypač pilotiniams SIB modeliams, žiniasklaidos dėmesys gali padidinti šią riziką.

Vykdymo rizika. Norint pasiekti konkretų socialinį rezultatą, SIB modelis dažnai reikalauja kelių paslaugų tiekėjų bendradarbiavimo. Daugiašalės, tarpsektorinės iniciatyvos daugeliui organizacijų kelia naujų iššūkių. Problemos taip pat gali kilti dėl neaiškaus valdžios ir atskaitomybės apibrėžimo arba dėl prastos tarpusavio komunikacijos bei informacinių sistemų trūkumo. Kai kurios SIB sutartys gali būti nutrauktos dėl nepatenkinamų rezultatų. Paslaugų tiekėjams, kurie neturi patirties matuojant savo paslaugų poveikį bei siekiant konkrečių rezultatų, SIB modelio sutartis gali tapti našta.

Iškreiptos paskatos (lemiančios nepageidaujamus rezultatus). Dėl spaudimo pasiekti rezultatus, paslaugų tiekėjai gali būti linkę rinktis lengvai aptarnaujamus asmenis, nepaisydami tų asmenų, kuriems reikalinga kompleksinė pagalba. Tai gali atnešti nepageidaujamus rezultatus tikslinei grupei.

Priklausymas nuo SIB teikiamų lėšų. Tam tikra prasme, SIB yra laikino finansavimo mechanizmai – rezultatų pirkėjai ar investuotojai neįsipareigoja teikti lėšas pasibaigus SIB sutarties laikotarpiui. Paslaugų tiekėjai, kurie nevykdo lėšų rinkimo veiklos per visą SIB programos laikotarpį, gali rizikuoti prarasti naujus ir iki SIB sutarties turėtus aukotojus bei remėjus (So ir Jagelewski, 2013).

COMPASS SIB

Buvusių globos namų auklėtinių problematika
Australija
(Compass, 2019)

Apie COMPASS SIB:

Šiame socialinio poveikio obligacijų modelyje, jaunuoliams, paliekantiems globos sistemą, yra teikiamos palydėjimo į savarankišką gyvenimą paslaugos. Rezultatą perka Viktorijos valstijos (Australija) vietinė valdžia, o **paslaugas teikti subrangos sutarties principu yra patikėta dviem nevyriausybinėms organizacijoms**—Anglicare Victoria (AV) ir Vincentcare (VC)—kurios jaunuoliams parūpina saugų būstą bei teikia specialistų paslaugas saviugdai lavinti ir sklandžiam perėjimui į savarankišką gyvenimą užtikrinti. Programos metu teikiamos palydėjimo paslaugos lengvina socialinės integracijos procesą iš globos įstaigų išeinantiems jaunuoliams bei suteikia galimybę vyriausybei tikslingai panaudoti lėšas ir ženkliai sumažinti kaštus susijusius su socialinių problemų sprendimu.

Tarpininkas šiame modelyje yra **specialiosios paskirties įmonė (SPI) „COMPASS Leaving Care Ltd”, bendrai įkurta dviejų modelyje dalyvaujančių NVO** ir skirta specialiai šiai programai koordinuoti. Šiuo atveju, įmonė registruota kaip labdaros organizacija. Specialiosios paskirties įmonė „Compass“ yra atskiras juridinis asmuo, per kurį AV ir VC gali vykdyti COMPASS programą bendros įmonės pagrindu.

TARPININKAS

ROLĖ

Į daugelį SIBų tarpininko rolę yra įtraukiama todėl, kad tai smarkiai palengvina veiklos koordinavimą, administravimą ir tikslingą rezultatų siekimą.

SIB pradedamas tuomet, kai valdžios institucija nustato socialinę problemą, kurią nori išspręsti. Tuomet yra sudaroma sutartis su organizacija, kuri atlieka tarpininko rolę ir administruoja SIB programą. Šios rolės veiklos apimtis smarkiai varijuoja SIB modeliuose, tad yra gan lanksti. Dažniausiai tarpininkas pritraukia investuotojų kapitalą ir šias lėšas naudoja remdamas paslaugų tiekėjus, kurie sprendžia valdžios institucijos nustatytą tikslinę problemą. Didžiulė šios rolės dalis yra **veiklos koordinavimas** tarp visų modelyje dalyvaujančių šalių: valdžios institucijos (rezultato pirkėjo), nevyriausybinių organizacijų (paslaugų tiekėjų), investuotojų ir nepriklausomo vertintojo (Princeton, 2014).

Visų pirma, tarpininkas **nustato potencialius privačius investuotojus**, fondus ir filantropus, kurie finansuos SIB programą. Šiame etape taip pat pabrėžiama potenciali socialinė ir ekonominė investicijų į SIB nauda. Tada tarpininkas **derasi dėl sutarčių**, kuriose nurodomos investicijos (-ų) sąlygos, grąžinimas, programos tikslai ir rezultatų vertinimas. Sutarties derinimo procesas apima tarpininką, valdžios instituciją ir investuotojus (EBPO, 2016b).

Galiausiai tarpininkas **parenka paslaugų tiekėją** (-us), kuris jau įgyvendina (ar turi organizacinius gebėjimus įgyvendinti) veiksmingas socialines programas sprendžiant numatytą socialinę problemą, ir kurias galima būtų finansuoti SIB modelio pagalba. Tarpininkas taip pat **prižiūri programos veiklą** ir yra atsakingas už galimus sutarties sąlygų pakeitimus. Tarpininkui naudinga turėti tvirtą pagrindą socialinių investicijų, socialinės politikos, finansavimo ir programos vertinimo srityse, nes jis turi gebėti suprasti kiekvienos SIB dalyvaujančios šalies motyvaciją ir prioritetus (Princeton, 2014).

ATSAKOMYBĖS

Tarpininkas dažniausiai prisiima šias atsakomybes (Davies, 2014):

- Pritraukia pradinį kapitalą iš privačių investuotojų;
- Parenka paslaugų tiekėjus;
- Administruoja obligacijų sutarčių sudarymą tarp rezultato pirkėjo, paslaugų tiekėjų ir investuotojų;
- Administruoja finansus: priima valdžios institucijos mokėjimus už pasiektus rezultatus ir užtikrina, kad jie pasiektų investuotojus;
- Koordinuoja visų modelio šalių bendradarbiavimą;
- Užtikrina sklandų teikiamų paslaugų kokybės vertinimą.

Tarpininko rolę dažniausiai vykdo:

- Ne pelno siekiančios organizacijos, fondai;
- Poveikio investavimo įmonės;
- Komeraciniai bankai;
- Valdžios institucijos;
- Verslai.

NAUDOS

Atsižvelgiant į socialinės ekonomikos plėtrą Lietuvoje bei didėjantį susidomėjimą socialinio poveikio investicijų modeliais, tarpininko rolė taps vis labiau **reikalinga ir pelninga** (Princeton, 2014). Vykdydamos šią rolę, organizacijos gali ne tik plėsti esamą veiklą, bet ir išbandyti novatoriškus finansavimo modelius, kuriais siekiama spręsti socialines problemas ir pasiekti aiškius rezultatus. Tikslingai orientuodamosi į naujas ir neišbandytas **inovatyvaus finansavimo veiklas**, organizacijos galėtų jas taikyti ir savo pačių socialinių iniciatyvų finansavimui. Pasirinkus specializuotis poveikio investavimo modelių (ar konkrečiai SIBų) struktūravime, administravime ir įgyvendinime, organizacijos taip pat įgytų **papildomą finansavimo srautą**.

Sprendimas tarpininkauti SIB programoje suteikia **galimybę siekti organizacijos tikslų**. Pavyzdžiui, „Social Finance UK“ (Jungtinė Karalystė) yra organizacija, skatinanti socialinės ekonomikos plėtrą Jungtinėje Karalystėje ir už jos ribų. Prisiimdama atsakomybę tarpininkauti SIB programoje, organizacija padeda užtikrinti projekto sėkmę ir prisideda prie socialinės ekonomikos inovacijų vystymo. Kitas pavyzdys – suomių poveikio investicijų fondas „Sitra“, kurie savo veikla siekia ne tik vystyti projektus, didinančius socialinę grąžą, bet ir stiprinti nevyriausybinės organizacijas kaip patikimas viešųjų paslaugų teikėjas ir viešojo sektoriaus partneres.

Tarpininkaujančiai organizacijai sutartyje taip pat dažnai numatomas programos **sėkmės mokestis**, kuris priklauso nuo programos sėkmės masto, t.y. ar rezultatai buvo dalinai ar pilnai pasiekti, ar pranoko lūkesčius (Goodall, 2014).

Galiausiai, bet kuri prie sėkmingo SIBo įgyvendinimo prisidėsianti organizacija tuo pačiu padės skatinti ir **poveikio investavimo lauko vystymą šalyje**, kuris kasdien įgauna vis daugiau pagreičio.

RIZIKOS

Kai kuriais atvejais, tam, kad būtų valdoma finansinė rizika investuotojų atžvilgiu, tarpininkas taip pat investuoja į SIB programą. Taip tarpininkaujanti organizacija prisiima dalį **finansinės rizikos** programos nesėkmės atveju. Tokiu būdu pasidalijant riziką, didinamas investuotojų pasitikėjimas programoje dalyvaujančiomis šalimis ir sukuriama papildoma paskata investuotojams dalyvauti programoje (EBPO, 2016a).

Tais atvejais, kai tarpininko užmokestis priklauso nuo SIB sėkmės (pvz. remiantis kasmet matuojamais tarpiniais programos rezultatais), tarpininkas susiduria su **rizika negauti sėkmės mokesčio**, kuris priklauso tiesiogiai nuo programos sėkmės. Tačiau šią riziką didele dalimi, kaip programą administruojanti ir koordinuojanti šalis, valdo pats tarpininkas (Davies, 2014).

SIBai vis dar yra neišbandyta naujovė Lietuvoje. Nesėkmės atveju, tarpininkaujantiai organizacijai grėstų **reputacinės žalos rizika**, kas galimai apsunkintų jos bendradarbiavimą su privataus ir viešojo sektoriaus institucijomis ateityje.

SOCIALINIŲ INOVACIJŲ LABORATORIJA

Portugalija
(EIB, 2018)

Apie „Programavimo akademijos“ SIB:

Tikslinė grupė – 65 mokiniai per 20 mėnesių laikotarpį. Šio SIB tikslas buvo spręsti klasių kartojimo ir nebaigimo problemą. Įrodymais grįstai politikai kurti, projekto metu taip pat buvo renkami duomenys apie kompiuterinio programavimo poveikį mokinių pažintiniams gebėjimams, aukštesniems akademiniams rezultatams ir gebėjimui spręsti problemas. Šiame SIBe, Lisabonos savivaldybė, kuri yra atsakinga už pradinio ugdymo sistemos valdymą, buvo rezultatų pirkėja, o „Code Academy“ prisiėmė paslaugų tiekėjo vaidmenį. 2015 m. sausio mėn. Calouste Gulbenkian fondas investavo 120,000 EUR, o **Socialinių investicijų laboratorija (angl. Social Investment Lab) vykdė tarpininko vaidmenį**. Pasibaigus šiai programai, „Nova“ verslo ir ekonomikos mokykla įvertins dalyvavusių mokinių loginio mąstymo ir akademinės veiklos rezultatus. Jei šių mokinių rezultatai bus 10% aukštesni nei kontrolinės grupės rezultatai, Lisabonos savivaldybė atlygins fondui už pradines investicijas. Pasibaigus projektui, jei bus pasiekti rezultatai, savivaldybė ketina išplėsti projektą, pristatydama jį visoms Lisabonos mokykloms.

Tarpininkas buvo atsakingas už:

- socialinių iššūkių analizę
- pagalbą nustatant sėkmės rodiklius ir vertinimo metodus
- SIB modelio ir finansinės struktūros vystymą
- kapitalo pritraukimą
- „Code Academy“ veiklos rezultatų vertinimą.

Apie Socialinių investicijų laboratoriją:

2013 m. spalio mėn. Calouste Gulbenkian fondas, bendradarbiaudamas su IES Socialinio verslo mokykla (angl. IES Business School) ir JK Socialiniu fondu (angl. Social Finance UK), įsteigė Socialinių investicijų laboratoriją. Tai – socialinio poveikio investicijų tarpininkė ir rinkos formuotoja, kurios misija yra sukurti finansinius mechanizmus, kurie pritrauktų kapitalą socialinėms naujovėms vystyti. Laboratorijos sukūrimas tapo orientyru besiformuojančiai socialinių investicijų ekosistemai Portugalijoje. Nuo pat įkūrimo pradžios, laboratorija padėjo pagrindiniams viešojo, privataus ir socialinio sektoriaus sprendimus priimančioms asmenims socialines inovacijas laikyti prioritetine sritimi.

NEPRIKLAUSOMAS VERTINTOJAS

ROLĖ

Vertintojas turi būti nepriklausoma šalis, kuri galėtų pateikti nešališką programos rezultatų vertinimą.

Vertintojas atlieka itin svarbią rolę šiame modelyje, kadangi **mokėjimai investuotojams tiesiogiai priklauso nuo vertintojo pateiktų išvadų apie programos rezultatus** (EBPO, 2016b)

Svarbu paminėti, kad metodika, pagal kurią bus matuojami rezultatai, turi būti iš anksto nustatyta sutartyje, o tai dažnai tampa vienu didžiausių SIB programų iššūkių (Goodall, 2014).

Programos sėkmės ir veiklos rodikliai sudaro SIB sutarties tarp viešojo sektoriaus ir investuotojų pagrindą. Visos suinteresuotosios šalys turi būti užtikrintos, kad programa remiasi objektyviu progreso sekimu ir pasiektų rezultatų vertinimu. Kiekybiškai išmatuojami rezultatai yra pagrindinis veiksnys, lemiantis, ar SIB yra tinkama priemonė nustatytai socialinei problemai spręsti (Goodall, 2014).

Pavyzdžiui, išmatuojami rezultatai gali būti 80% programos dalyvių įsidarbina ir išsilaiko darbo vietoje bent 6 mėnesius. Čia rezultatas siejamas su įvairių valstybės išmokų mažinimu (bedarbio pašalpa, socialinė pašalpa).

Svarbu pasirūpinti, kad pasirinktas vertinimo metodas neiškreiptų paskatų. Tad norint išmatuoti tiesioginį SIB finansuojamų intervencijų poveikį, reikalinga **kontrolinė grupė** (Social Finance, 2012).

Programos metu, nepriklausomas vertintojas **sukuria išsamią duomenų bazę**, skirtą stebėti SIB programos progresą. Tarpininkas gali būti jau sukūręs savo duomenų rinkimo sistemą, tačiau nepriklausomas vertintojas privalo atlikti duomenų rinkimo protokolus ir įvertinti trūkumus (Princeton, 2014).

Rezultatų vertinimas turi sietis su viešojo sektoriaus sutaupymais šioje konkrečioje srityje.

SIB rezultatų efektyvumas tiesiogiai remiasi tuo, kiek paslaugų tiekėjų naudojamas sprendimas socialinei problemai spręsti sutaupo viešojo sektoriaus lėšų. Jei SIBo metu paslaugų tiekėjai sugeba pasiekti geresnių rezultatų nei iki šiol valstybės teiktos paslaugos toje srityje, programai pasibaigus valstybė gali imti taikyti šį naują sprendimo būdą ir taip ateityje savo lėšas panaudoti tikslingiau (Goodall, 2014).

Už jų veiklą vertintojams sumokama tiesiogiai, ne per tarpininką, ir jų **atlygis nuo projekto sėkmės nepriklauso**.

APIBENDRINIMAS

Laikotarpiu pasižyminčiu mažesniais biudžetais socialinėms problemoms spręsti, SIB programos tampa patrauklia galimybe valdžios institucijoms pasinaudoti privataus sektoriaus investicijomis išbandant įvairias socialines intervencijas **neprisiimant nesėkmės rizikos**. Tuo pačiu, dalis viešųjų paslaugų taip pat yra pradedamos perduoti nevyriausybiniam sektoriui.

SIB taip pat sprendžia dvi finansavimo problemas, su kuriomis susiduria ne pelno siekiančios organizacijos. Pirmoji yra **apyvartinis kapitalas**: SIB programų metu, paslaugų tiekėjai iš anksto gauna programos veiklai reikalingą vykdyti finansavimą. Antroji problema yra **finansavimo tęstinumas**: SIBuose finansavimas yra teikiamas visai programai vykdyti arba bent porai metų į priekį. Tai—svarbus pranašumas lyginant su metiniu ar projektiniu finansavimu, kuris neleidžia siekti ilgalaikių, tvarių tikslų.

Svarbiausia, SIB programos pasižymi **atskaitomybe** ir **skaidrumu**, kadangi sutartyse iš anksto yra įtvirtinami siektini rezultatai, sėkmės rodikliai, jų matavimo metodas. Projekto rezultatams stebėti yra paskiriamas nepriklausomas vertintojas, kuris programos eigoje atlieka objektyvius vertinimus, o tarpininkas padeda koordinuoti programos veiklą ir valdyti kylančias rizikas. Kadangi mokėjimas už rezultatus remiasi duomenų rinkimu, SIB programos skatina nuoseklų socialinių intervencijų poveikio matavimą, tokiu būdu taip pat padėdamas viešajam sektoriui kurti įrodymais grįstą politiką.

PRIEDAI

TECHNINIAI KLAUSIMAI

PAGRINDINIAI SIB STRUKTŪRAVIMO KLAUSIMAI

(SOCIAL FINANCE, 2011)

Prieš inicijuojant SIBų modelį, svarbu atsakyti į šiuos klausimus –

1. Socialinės problemos nustatymas:

- Kokią socialinę problemą sprendžiame?
- Kas yra tikslinė grupė? Amžius? Vietovė?
- Ar yra pajėgių organizacijų, dirbančių šioje srityje?

2. Socialinės intervencijos vystymas:

- Kokie yra tikslinės grupės poreikiai?
- Kokia šios intervencijos prasmė?
- Kokios spragos matomos valstybės teikiamose paslaugose?
- Kokių paslaugų reikia šios tikslinės grupės problemoms spręsti ir gerinti socialinius rezultatus?
- Ar yra organizacijų, kurios vysto sėkmingas, veiksmingas socialines paslaugas šiai problemai spręsti?

3. Modelio ir biudžeto struktūravimas

- Kurias veiksmingas socialines programas galima būtų finansuoti SIB modelio pagalba?
- Ar šių programų veiksmingumas yra įrodytas?
- Kiek tokios programos kainuoja?
- Kaip bendradarbiauja organizacijos, teikiančios panašias socialines paslaugas nustatytai problemai spręsti?

PAGRINDINIAI SIB STRUKTŪRAVIMO KLAUSIMAI

4. Sėkmės rodiklių nustatymas

- Pagal kokius sėkmės rodiklius matuosime programos veiksmingumą?
- Kokio dydžio tikslinės grupės reiktų, kad rezultatų bei poveikio vertinimas būtų statistiškai svarbus?
- Pagal ką matuosime poveikį, kas bus kontrolinė grupė?

5. Poveikio vertė

- Kurios viešosios institucijos šių programų dėka ateityje bus sutaupomos lėšos?
- Kokia šių sutaupytų lėšų vertė?
- Kokią rezultatų metriką vystysime?

6. Finansinio modelio struktūravimas

- Ar SIBų finansinė struktūra čia veiktų?
- Kokia sutaupymų dalis bus gražinta investuotojams?
- Ar šis finansinis modelis generuoja sutaupymus valdžios institucijoms bei finansinę gražą investuotojams per priimtina laikotarpį?

BIBLIOGRAFIJA

BIBLIOGRAFIJA

- Care, R., Rania, F., ir De Lisa, R. (2020) „Critical Success Factors, Motivations, and Risks in Social Impact Bonds", MDPI [internete] <https://bit.ly/38qjDKW>
- CGEV (2020) „Investing in Social Outcomes: Development Impact Bonds" [internete] <https://bit.ly/37CK5Sn>
- Compass (2018) „Information memo" [internete] <https://bit.ly/37E61wd>
- EBPO (2016a) „Understanding Social Impact Bonds" [internete] <https://bit.ly/38pU1Od>
- EBPO (2016b) „Social impact bonds: state of play and lessons learned" [internete]: <https://bit.ly/3nHhbb>
- Europos Investicinis bankas (EIB) (2018) „The Portuguese Social Innovation Initiative" [internete] <https://bit.ly/37GCFxr>
- Emerson, J. (2012) Risk, return, and impact: Understanding diversification and performance within an impact investing portfolio. Impact Assets, 1-15.
- Davies, R. (2014) „Social impact bonds. Private finance that generates social returns", Europos Komisija [internete] <https://bit.ly/2KNvNVS>
- Goodall, E. (2014) Choosing Social Impact Bonds: A Practitioner's Guide; Bridges Ventures: London, UK.
- Gustafsson-Wright, E., Gardiner, S., ir Putcha, V. (2015). The potential and limitations of impact bonds. Washington, D.C.: Global Economy and Development at Brookings.
- Joy, M. ir Shields, J. (2013). Social Impact Bonds: The Next Phase of Third Sector Marketization?. Canadian journal of nonprofit and social economy research, 4(2), pp. 39-55.
- Pasaulio bankas (2019) „Five ways for social impact bonds to live up to their potential" [internete] <https://bit.ly/38GIQSL>

BIBLIOGRAFIJA

- Pena, I. (2014) „A primer on social impact bonds", Jungtinės Tautos [internete] <https://bit.ly/37HASZ7>
- PND (2015) „Program Fails But Social Impact Bond Experiment Succeeds" [internete] <https://bit.ly/38uqXVV>
- Rand organizacija (2016) „Evaluating the World's First Social Impact Bond" [internete] <https://bit.ly/3pfhbOB>
- Sitra (2019) „Finland's first SIB project shown to strengthen work disability management – goals partly reached" [internete] <https://bit.ly/3mMGS7e>
- So, I. and Jagelewski, A., 2013. Social Impact Bond Technical Guide For Service Providers. [internete] <https://bit.ly/2WFeGbq>
- Social Finance (2011) „Commissioning Social Impact Bonds" [internete] <https://bit.ly/3pePvci>
- Social Finance (2012) „A New Tool for Scaling Impact: How Social Impact Bonds Can Mobilize Private Capital to Advance Social Good" [internete] <https://bit.ly/3ru9tlg>
- Schmitz, G. ir Green, M. (2018) „Lessons From a Social Impact Bond: The Good, Bad, and Ugly" [internete] <https://bit.ly/38uHKYG>
- Stid, D. (2013) „Pay for success is not a panacea". Community Dev. Invest. Rev. [internete] <https://bit.ly/38s1JHv>
- UNDP, 2016. Social And Development Impact Bonds. Financing Solutions for Sustainable Development. [internete] <https://bit.ly/3h7VE72>